

Professionele standaard civiele rechter

Considerans

Voor handelsrechters en kantonrechters

In dit rapport zijn professionele standaarden weergegeven van de rechters die bij de rechtbanken werkzaam zijn in het civiele recht. Daaronder zijn zowel **kantonrechters als handelsrechters** begrepen. Dit rapport heeft geen betrekking op insolventie, curatele, bewind en mentorschap (CBM) en familie- en jeugdrecht.

Doel: kwaliteit

De professionele standaarden beogen een weerslag te zijn van het onder rechters collectief gevoelde vakmanschap. Hoe kijkt de civiele rechter zelf tegen zijn werk aan? Welke activiteiten zijn nodig om tot kwalitatief goede en gezaghebbende behandeling van een zaak te komen? Waar het steeds om gaat, is wat door de civiele rechters breed gedragen wordt als norm om kwalitatief goed recht te kunnen spreken. De standaarden zijn bedoeld ter borging en bevordering van de kwaliteit van het werk van de civiele rechters.

Gericht tot rechters en organisatie

De standaarden richten zich primair tot de individuele civiele rechter en daarnaast ook, direct of indirect, tot de organisatie ("de Rechtspraak"). De standaarden vragen van de organisatie om de naleving te faciliteren en dus de daarvoor vereiste middelen beschikbaar te stellen.

Status: pas toe of leg uit

De naleving van de standaarden ligt in handen van de individuele civiele rechter. Deze zal zich moeten inspannen om volgens de standaarden te werken. Als de civiele rechter van de standaarden afwijkt, dan zal de rechter dit kunnen uitleggen ('pas toe, of leg uit'). De naleving is ook afhankelijk van beschikbare middelen en mensen. Daarover in voldoende mate te beschikken, blijkt in de rechtspraak een uitdaging te zijn. Dat heeft invloed, bijvoorbeeld op het naleven van de vonnistermijnen.

Rechters voeren met elkaar het professionele gesprek waarin zij reflecteren op naleving van de standaarden.

Aanvulling op standaarden in wet en in bijzondere regelingen

Deze professionele standaarden vormen een aanvulling op de standaarden die al in de wet en bijzondere regelingen zijn vastgelegd, zoals onder meer in de NVvR

rechterscode, de Gedragscode Rechtspraak, maar ook in de landelijke procesreglementen.

Verschillende niveaus

Bij de professionele standaarden worden verschillende niveaus onderscheiden. Het eerste niveau (1) behelst de normen die in het land breed worden herkend en erkend. Dit niveau kan worden omschreven als de top van de piramide, met harde kernwaarden. Dat deze kernwaarden als open deuren kunnen worden ervaren, onderstreept het brede draagvlak en het belang daarvan. Niveau twee (2) biedt een verdere concretisering en maakt duidelijk wat die 'open deur' in de praktijk inhoudt. De standaarden van niveau 2 bieden weliswaar 'harde' uitgangspunten, maar laten soms toch verschillende uitwerkingen toe. Voor niveau drie (3) kan worden gedacht aan best practices ter verdere invulling van de standaarden. De hierna volgende standaard bevat niveau 1 en 2. Niveau 3 met de best practices is vastgelegd in afzonderlijke documenten en is voor intern gebruik.

juni 2025

PROFESSIONELE STANDAARD CIVIELE RECHTER (niveau 1)

1. DESKUNDIGHEID

- 1.1 In het civiele recht is iedere rechter een goede generalist en hebben rechters bepaalde aandachtsgebieden waarop zij specifieke kennis en ervaring hebben.
- 1.2 De rechter houdt zijn vakinhoudelijke kennis op peil, draagt bij aan het proces van kennisdeling en traint periodiek zijn vaardigheden.

2. REGIE

- 2.1 De rechter voert regie met het oog op een kwalitatief goede afdoening van een zaak en draagt zorg voor een effectieve en efficiënte procesgang.

3. BEHANDELING TER ZITTING

- 3.1 De rechter leest zelf de stukken van het dossier en kan dat niet delegeren.
- 3.2 De rechter zorgt er ter zitting voor dat partijen zich gehoord voelen en heeft daarbij zo nodig aandacht voor het verhaal achter de zaak.
- 3.3 De rechter wordt ter zitting adequaat ondersteund door een griffier.
- 3.4 Van wat op de zitting gebeurt en wordt besproken, maakt de griffier aantekeningen zodat dit voor partijen en in hoger beroep controleerbaar is.

4. DE UITSPRAAK

- 4.1 Over de uitspraak wordt geraadkamerd en de uitspraak wordt meegelezen.
- 4.2 De rechter hanteert voor het wijzen van vonnis harde termijnen.
- 4.3 De rechter doet een gemotiveerde en begrijpelijke uitspraak op een wijze die past bij de zaak.

PROFESSIONELE STANDAARDEN CIVIELE RECHTER (niveau 2)

Niveau 2 vormt een praktische uitwerking van de professionele normen die onder niveau 1 zijn genoemd. De niveau 1 standaarden zijn hieronder voor de volledigheid cursief vermeld.

1. DESKUNDIGHEID

1.1 In het civiele recht is iedere rechter een goede generalist en hebben rechters bepaalde aandachtsgebieden waarop zij specifieke kennis en ervaring hebben.

1. Voor een kwalitatief behoorlijke en efficiënte afdoening van een zaak, vereisen bepaalde terreinen van het recht diepgaande kennis van de rechter.
2. Aandachtsgebieden kunnen rechtbankoverstijgend worden georganiseerd, als het aanbod van zaken daartoe aanleiding geeft.
3. Om continuïteit in het algemeen en per aandachtsgebied te waarborgen, wordt een meerjarenplanning voor kennisoverdracht/opleiding en rouleren van de rechter opgesteld en nageleefd.
4. Binnen een rechtbank worden de aandachtsgebieden onder de rechters verdeeld. Op dit gebied houdt de betreffende rechter zich op de hoogte van de ontwikkelingen en dient hij als vraagbaak voor collega's.
5. Een zaak op een aandachtsgebied wordt beslist door een rechter die dat aandachtsgebied voldoende beheerst.
6. Wanneer een zaak op een aandachtsgebied door een meervoudige kamer wordt behandeld, heeft ten minste een van de rechters de benodigde diepgaande kennis.

1.2 De rechter houdt zijn vakinhoudelijke kennis op peil, draagt bij aan het proces van kennisdeling en traint periodiek zijn vaardigheden.

1. De rechter volgt, als onderdeel van zijn werk, cursussen om zijn vakinhoudelijke kennis op peil te houden en periodiek zijn vaardigheden te trainen.
2. De rechter bereidt werk- en/of jurisprudentieoverleggen voor en neemt daaraan deel als onderdeel van zijn werk.¹
3. Studie en intercollegiaal overleg ten behoeve van de beoordeling van een zaak zijn onderdeel van het werk van de rechter. Studie dient gefaciliteerd te zijn met tijd en eenvoudig toegankelijke en overzichtelijke kennisbronnen. Waar die

¹ Bijhouden van vakliteratuur in algemene zin doet de rechter ook in eigen tijd.

kennisbronnen digitaal zijn, dient de rechter de beschikking te hebben over de daarvoor benodigde, technisch toereikende, apparatuur.

4. Om kennis en vaardigheden te onderhouden is onderdeel van het werk van de rechter om deel te nemen aan intervisie op maat.
5. Aan projecten/activiteiten ter bevordering van (vakinhoudelijke) kwaliteitsaspecten neemt de rechter deel. Dit vormt onderdeel van het werk en dient in voldoende mate gefaciliteerd te worden.
6. Civiele rechters voeren met elkaar het professionele gesprek.²

² Enkele aspecten van het 'professionele gesprek' zijn al benoemd in deze standaard door op te nemen dat de rechter deelneemt aan het inhoudelijk overleg en intervisie. Met het voeren van het professionele gesprek, een verzamelterm, is ook bedoeld elkaar feedback geven en de bereidheid om met elkaar te praten over de aanpak op de zitting, de (wijze van) afdoening van zaken en het delen van kennis. Met het 'professionele gesprek' worden alle vormen van intercollegiaal overleg bedoeld. Het met elkaar spreken over professionele standaarden valt daar ook onder.

2. REGIE

2.1 De rechter voert regie met het oog op een kwalitatief goede afdoening van een zaak en draagt zorg voor een effectieve en efficiënte procesgang.

1. Het is de taak van de rechter om de procesgang te bewaken en te bevorderen dat het proces zo effectief en efficiënt mogelijk verloopt. Deze taak doet niet af aan de eigen verantwoordelijkheid van partijen om de vereiste proceshandelingen te verrichten.
2. Met inachtneming van de partijautonomie bij het bepalen van de omvang van het geding, benut de rechter de mogelijkheden van rechtsvordering om voorafgaand aan en tijdens de zitting de materiële waarheid zoveel mogelijk te achterhalen.
3. De verantwoordelijkheid voor de regie ligt bij de rechter.³
4. De rechter past bij de regievoering de civiele landelijke procesreglementen duidelijk en eenduidig toe.

³ Regie voeren houdt ook in dat de zaaksrechter bepaalde procesrechtelijke beslissingen kan overlaten aan bijvoorbeeld een rolrechter, een regierechter of een regiebureau.

3. BEHANDELING TER ZITTING

3.1 De rechter leest zelf de stukken van het dossier en kan dat niet delegeren.

1. De rechter leest alle processtukken. De rechter leest de producties voor zover van belang. De rechter leest in ieder geval de producties waarvan partijen de relevantie in de processtukken duidelijk hebben gemaakt.
2. Ook bij zaken die meervoudig worden behandeld, lezen alle rechters alle processtukken en de relevante producties. Verdeling van taken binnen de meervoudige samenstelling kan wel betrekking hebben op de behandeling ter zitting, maar niet op het lezen van stukken.

3.2 De rechter zorgt er ter zitting voor dat partijen zich gehoord voelen en heeft daarbij zo nodig aandacht voor het verhaal achter de zaak.

1. Tijdens de mondelinge behandeling komen alle voor een beslissing relevante kwesties aan de orde.
2. De rechter bereidt de zaken zo voor dat hij in staat is op de zitting een voorlopig oordeel te geven, voor zover de zaak zich daar naar het oordeel van de rechter toe leent. Met het voorlopig oordeel krijgen partijen inzicht in de proceskansen, wat hen kan helpen tijdens de zitting of erna een schikking te bereiken.
3. Ten behoeve van een effectieve en efficiënte beslechting van het geschil tussen partijen, benut de rechter ter zitting, in zaken die zich daartoe naar het oordeel van de rechter lenen, de wettelijke mogelijkheden om mondeling vonnis te wijzen.
4. Tijdens de zitting bestaat ruimte voor het verhaal achter de zaak, als dat functioneel is om het door partijen voorgelegde geschil op te lossen. Dit kan functioneel zijn ten behoeve van het beproeven van een schikking of het verwijzen naar mediation, gezien de met de zaak gemoeide achterliggende belangen van partijen.⁴
5. Bij een enkelvoudige zaak vindt voorafgaand aan de mondelinge behandeling vooroverleg plaats tussen de rechter en de gerechtsjurist die als griffier optreedt.

⁴ Ook kan de schuldenfunctionaris worden ingeschakeld.

6. Bij een meervoudige handelszaak vindt voorafgaand aan de mondelinge behandeling vooroverleg plaats. Alle leden van de samenstelling (rechters en gerechtsjurist) nemen daaraan voorbereid deel.

3.3 De rechter wordt ter zitting adequaat ondersteund door een griffier.

1. Gedurende de hele mondelinge behandeling wordt de rechter ondersteund door een griffier.
2. De griffier is een gerechtsjurist, tenzij de rechter beslist dat de griffier een administratief medewerker kan zijn.
3. Als het schrijven van de conceptuitspraak⁵ gedelegeerd wordt, wordt de rechter gedurende de mondelinge behandeling ondersteund door een gerechtsjurist die over de vaardigheden en kennis beschikt om het gedelegeerde schrijfwerk zelfstandig uit te voeren.
4. Als de rechter zelf de uitspraak schrijft, wordt de rechter op de mondelinge behandeling ten minste ondersteund door een griffier die de toereikende vaardigheden en juridische kennis heeft om correcte en nauwkeurige zittingsaantekeningen te maken.
5. Bij getuigenverhoren wordt de rechter ondersteund door een griffier die goede typevaardigheden heeft of door adequate technische faciliteiten⁶, toereikend om een griffier te kunnen vervangen.

⁵ Met de uitspraak wordt in 3.3 en 4.1 zowel het vonnis als de beschikking bedoeld.

⁶ Te denken valt aan geavanceerde (digitale) opnametechnieken.

3.4 Van wat op de zitting gebeurt en wordt besproken, maakt de griffier aantekeningen zodat dit voor partijen en in hoger beroep controleerbaar is.

1. De griffier houdt aantekening van wat op de zitting gebeurt en wordt besproken. Deze aantekeningen worden aan het dossier toegevoegd.
2. Mede op basis van deze aantekeningen wordt een proces-verbaal gemaakt, in geval de rechter dit ambtshalve nodig acht dan wel op verzoek van een partij die daarbij belang heeft of van de rechter in hoger beroep en cassatie.
3. Het proces-verbaal houdt een zakelijke samenvatting in van het verhandelde ter zitting door de rechter, waarbij het met name gaat om nieuwe standpunten van partijen of aanvullingen op hun standpunten die nog niet in de processtukken staan.

4. DE UITSPRAAK

4.1 Over de uitspraak wordt geraadkamerd en de uitspraak wordt meegelezen.

1. In enkelvoudige zaken waarin een mondelinge behandeling is geweest, voeren de gerechtsjurist en de rechter direct na de mondelinge behandeling overleg over de uitspraak.⁷ Als de gerechtsjurist de uitspraak in concept schrijft, wordt in elk geval besproken wat de (eind)beslissing is. Naarmate een zaak ingewikkelder is, worden de te onderscheiden beslispunten meer uitgebreid besproken.
2. In meervoudige zaken wordt na de zitting direct⁸ geraadkamerd. Daarbij wordt besproken wie het concept schrijft, wat de (eind)beslissing is en hoe de uitspraak op hoofdpunten luidt.
3. In zaken die zonder zitting worden afgedaan en waarin de uitspraak door een gerechtsjurist in concept wordt geschreven, heeft de gerechtsjurist de juridische kennis en vaardigheden om zoveel mogelijk zelfstandig tot een concept te komen. De gerechtsjurist kan over lastige beslispunten vooraf in overleg treden met de rechter.
4. Zaken die zonder zitting worden afgedaan en waarin de rechter zelf de uitspraak schrijft, worden meegelezen⁹ door een rechter of een gerechtsjurist.

4.2 De rechter hanteert voor het wijzen van vonnis harde termijnen.

1. Voor de betrouwbaarheid en voorspelbaarheid van de rechtspraak, bepaalt de rechter een vonnistermijn die gehaald kan worden.
2. De rechter streeft ernaar om de wettelijke bepalingen over vonnistermijnen na te leven.¹⁰

⁷ Met 'direct' wordt bedoeld dat zo snel mogelijk na de mondelinge behandeling over de inhoud van de uitspraak wordt gesproken. 'Direct' benadrukt dat breed gedragen wordt dat het de voorkeur verdient meteen na de inhoudelijke behandeling te raadkameren.

⁸ idem.

⁹ De wijze van meelesen is niet nader besproken met de beroepsgroep en geconstateerd kan worden dat hier landelijk ook geen eenduidige werkwijze voor bestaat. Dat vonnissen worden meegelezen, wordt breed gedragen.

¹⁰ De termijn voor vonnis wijzen is geregeld in de civiele procesreglementen.

3. Bij verlenging van de vonnistermijn wegens bijzondere omstandigheden wordt tevens mededeling gedaan aan partijen van de datum van vonnis die wel gehaald wordt.
4. Prioritering en verdeling van zaken en inroostering van zaken op zittingen gebeurt zodanig dat de rechter in staat wordt gesteld de vonnistermijn na te leven.
5. Ter bespoediging van de afdoening van een zaak en ter voorkoming van dubbel werk, wordt het vonnis zo kort mogelijk na de zitting geschreven en meegelezen. De werkprocessen worden hierop ingericht.

4.3 De rechter doet een gemotiveerde en begrijpelijke uitspraak op een wijze die past bij de zaak.

1. De motivering van de uitspraak moet zodanig zijn dat de aanvaardbaarheid en de inzichtelijkheid van de uitspraak wordt bevorderd.
2. De wijze van motivering van de uitspraak is toegesneden op de aard en het belang van de zaak.¹¹
3. Bij zaken met een ruime(re) maatschappelijke relevantie of rechtsvormende betekenis, wordt de uitspraak uitgebreid gemotiveerd.
4. Bij zaken met alleen betekenis voor de betrokken partijen, wordt de wijze van motivering toegesneden op de door hen naar voren gebrachte argumenten.
5. Bij bulkzaken zoals eenvoudige incassozaken, kan worden volstaan met een beperkte motivering, met uitzondering van zaken waarin het (Europese) recht ambtshalve moet worden getoetst.

¹¹ Onder de aard van de zaak wordt mede begrepen de verplichting tot ambtshalve toetsing van het (Europese) recht.